

Kursus støtter søskende til børn med handicap og deres forældre – Evaluering af 13 kommuners afprøvning af det norske kursus SIBS 2022-2024

Hovedresultater

Hovedresultater

Søskende til børn med handicap har øget risiko for at udvikle forskellige problemer som fx mistrivsel, angst, depression og adfærdsvanskeligheder. For at forebygge disse problemer har man i Norge udviklet det forebyggende kursus SIBS, der inddrager både forældre og børn fra 8 til 16 år, der har søskende med handicap. Målgruppen er således forældre, børn og unge, som herefter benævnes "børn", der har søskende med handicap.

SIBS-kurset har vist lovende resultater for børn og forældre i Norge, særligt i forhold til at forbedre deres indbyrdes kommunikation, fx om de svære spørgsmål, der er forbundet med at være søskende til en, der lever med handicap.

Social- og Boligstyrelsen (SBST) besluttede i 2021 at give danske kommuner mulighed for at afprøve, om SIBS-kurset kan implementeres i Danmark og skabe de lovende resultater for børn og forældre i forhold til kommunikation og trivsel, som man har opnået og dokumenteret i Norge.

Særlige egenskaber ved SIBS-kurset:

- Er en tidlig forbyggende indsats for børn, der har søskende med handicap
- Er kort: to gange 2,5 timer, to dage opdelt i fem sessioner på 20-60 minutter
- Inddrager både børn og forældre i grupper på tre til syv deltagere
- Børn og forældre arbejder både opdelt og sammen
- Børn får øvelse i at stille spørgsmål til deres forældre
- Forældre får øvelse i at lytte til, udforske og bekræfte, at børnene må tale om svære emner, stille spørgsmål og søge opmærksomhed
- Manualbaseret i forhold til gennemførelse af kursets fem sessioner på 20-60 minutter
- Gennemføres af fire uddannede SIBS-medarbejdere.

Med støtte fra SBST har 13 kommuner i perioden 2022-2024 afprøvet, om de kunne implementere SIBS-kurset, og om børn og forældre kunne opnå de lovende resultater i forhold til forældre og børns kommunikation, tilpasning og trivsel, som er opnået i Norge.

SBST havde forventet at støtte otte kommuner, men interessen for at afprøve SIBS-kurset viste sig at være større. Derfor valgte SBST at give støtte til 13 kommuner, der fordelte sig over hele Danmark og omfattede både store, små og mellemstore kommuner.

VIVE har evalueret kommunernes afprøvning af SIBS i perioden 2022-2024 og svarer på fire hovedspørgsmål:

1. Hvilke erfaringer og løsninger har kommunerne udviklet i deres arbejde med implementering af SIBS-kurset?
2. Hvilke erfaringer har kommunerne fået med økonomien, der er forbundet med implementering og drift af SIBS-kurset?
3. Hvilket udbytte har børn, unge og forældre fået gennem deres deltagelse i SIBS-kurset?
4. Hvilket grundlag er der skabt for, at SIBS-kurset kan udbredes til andre kommuner i Danmark?

Gode erfaringer med implementering af SIBS

Evalueringen viser, at kommunerne oplever, at SIBS-kurserne er relativt lette at implementere, at kommunerne kan gøre det på lidt forskellige lokalt tilpassede måder, og at omkostningerne, der er forbundet med implementering og drift, er relativt små.

VIVE har indsamlet data om kommunernes omkostninger forbundet med SIBS, som Social- og Boligstyrelsen har anvendt til at udarbejde en omkostningsanalyse, der bliver tilgængelig på styrelsens hjemmeside i 2025. Omkostningsanalysen vil indeholde konkrete tal for omkostningerne, der er forbundet med at implementere, gennemføre og tilbyde SIBS-kurser i danske kommuner.

Kommunerne har valgt og afprøvet forskellige lokale løsninger på opgaverne, der er forbundet med at implementere SIBS i deres ledelse og organisering. Der er ikke udviklet en fast fremgangsmåde eller manual for, hvordan kommuner skal implementere SIBS, men der er udviklet en manual og kriterier for, hvordan SIBS-kurserne skal gennemføres. Det betyder, at kommunernes implementering af SIBS i deres ledelse og organisering skal sikre, at SIBS-kurserne kan gennemføres, som det er

foreskrevet i SIBS-manualen, af SIBS-uddannede medarbejdere og for den definerede målgruppe af 8-16-årige søskende til børn med handicap og en af deres forældre. Det er derfor helt efter bogen, at kommunerne har valgt forskellige fremgangsmåder i deres ledelsesmæssige og organisatoriske implementering af SIBS. De forskellige fremgangsmåder, som kommunerne har afprøvet, fungerer godt i forhold til formålet, og de har hver deres forskellige fordele og udfordringer. Der er fx både fordele og udfordringer ved at forankre SIBS-kurset i én afdeling, og det samme gælder med forankring på tværs af flere afdelinger. Fordelene ved at forankre SIBS-kurset i én afdeling er, at koordinering og samarbejde kan være lidt lettere, mens organisering med flere afdelinger understøtter udvikling af det tværgående samarbejde og skaber et bredere grundlag for opsporing og invitation af målgruppens børn og forældre til SIBS-kurser.

Kommunernes ledere med ansvar for SIBS har været tydeligt engageret i SIBS-kurset og formidler den generelle erfaring, at ledelsesopgaverne har været begrænsede efter den indledende opstart. I den indledende periode har lederne arbejdet med at finde frem til en koordinerende administrativ tovholder og fire til otte faglige medarbejdere, der havde relevant faglig baggrund, erfaring med målgruppen og lyst til arbejdet med grupper af børn og forældre. Der var god og engageret opbakning fra medarbejderne. De gav udtryk for, at målgruppen af søskende har behov for støtte, og at de gerne ville uddanne sig til SIBS-medarbejdere og gennemføre kurserne sammen med deres kolleger i egen afdeling eller på tværs af flere afdelinger. Herefter har lederne haft få opgaver, idet tovholdere har varetaget vigtige administrative og koordinerende opgaver, der har understøttet SIBS-medarbejderne, så de har haft deres primære fokus på at forberede og gennemføre SIBS-kurserne for tre til syv børn og en af deres forældre.

Ved besøg og interview i 8 af de 13 kommuner har både ledere, tovholdere og SIBS-medarbejdere udtrykt begejstring for at kunne tilbyde målgruppen et relevant forebyggende kursus. SIBS-kurset er nyt i indhold og form og supplerer kommunernes øvrige indsatser til børn, forældre og familier med behandlingskrævende problemer. Der er også udtrykt en vis skepsis og bekymring for, om SIBS-kurset er for kort og ikke giver tilstrækkelige muligheder for at bearbejde børnenes og forældrenes problemstillinger. SIBS-medarbejderne giver udtryk for, at de gennem afprøvningen af SIBS-kurset har fået gode erfaringer med at arbejde inden for kursets rammer og manual, og de har fået mange positive tilbagemeldinger fra børn og forældre, der gennem deltagelse i SIBS har fået forbedret deres samtaler med hinanden og i familien.

Et bidrag til de positive erfaringer er, at kommunerne har fundet frem til velegnede mødesteder, hvor børn og forældre både kan dele sig op i en forældregruppe og en børnegruppe og herudover har mulighed for at være børn og

forældrepar sammen, når de skal øve sig i at tale med hinanden ud fra børnenes spørgsmål til forældrene.

Et andet vigtigt bidrag til de positive erfaringer er, at SIBS-medarbejderne har delt deres erfaringer med at gennemføre SIBS-kursets sessioner, herunder erfaringer med at bruge små lege og redskaber til at understøtte, at de enkelte børn og forældre er trygge, og til, at grupperne fungerer godt sammen.

Der findes ikke en manual for den ledelsesmæssige og organisatoriske implementering af rammerne for SIBS-kurser i danske kommuner. Evalueringen viser imidlertid, at kommunerne har haft relativt let ved at etablere lokalt velfungerende ledelsesmæssige og organisatoriske rammer og uddanne SIBS-medarbejdere til at gennemføre SIBS-kurserne. Selve SIBS-kurserne gennemføres efter en manual, og her viser evalueringen, at SIBS-medarbejderne i høj grad har været i stand til at følge manualen i praksis. SIBS-medarbejdere har ved interview og ved besvarelse af spørgeskemaer efter gennemførelse af SIBS-kurserne givet udtryk for, at de har gennemført kurserne efter manualen inden for manualens rammer for tidsmæssig og indholdsmæssig tilpasning.

Ved siden af de generelt gode erfaringer med ledelse, organisering, uddannelse af SIBS-medarbejdere og gennemførelsen af SIBS-kurserne inden for rammerne af manualen har der også vist sig en række udfordringer, der skal håndteres.

Opgaven med opsporing og invitation af børn og forældre til SIBS-kurserne har vist sig at være udfordrende. De fleste kommuner har haft en indledende periode, hvor lederes, tovholderes og SIBS-medarbejderes forudgående kendskab til børn i målgruppen har gjort det relativt nemt at opspore og invitere børn og forældre til de første SIBS-kurser. Senere har det vist sig vanskeligere, og der er afprøvet opsporing via hjemmesider, pjecer, oplæg på skoler mv. Udfordringen er dog ikke løst, og der er brug for udvikling af arbejdet med opsporing og invitation. I denne sammenhæng er det vigtigt, at kursets særlige form og indhold formidles klart til børn og forældre, så man sikrer, at forældre og børn kommer med en forventning om, at kurset både er for børnene og for forældrene.

Evalueringens analyse af børn og forældre, der har deltaget i SIBS-kurserne, viser, at der også er behov for at udvikle opsporing og rekruttering, så målgruppen af børn og forældre med anden etnisk herkomst end dansk får tilbudt og deltager i SIBS. Denne gruppe har været underrepræsenteret i afprøvningsperioden.

Erfaringer, med at det kan være svært at opspore tilstrækkeligt med børn, viser, at der kan opstå yderligere to udfordringer: 1) Børn og forældre skal vente for længe

på, at kurset kan gennemføres, og 2) SIBS-medarbejderne får ikke opbygget og vedligeholdt deres kompetencer til og motivation for at gennemføre kurserne.

Det er vigtigt at få løst udfordringerne med opsporing og invitation til SIBS-kurserne, så SIBS-medarbejdere, tovholdere og ledere kan bibeholde begejstringen for SIBS, der har været gennemgående ved interview og besøg i 8 af de 13 kommuner.

SIBS har positive virkninger på børn og forældres kommunikation og trivsel

Evalueringen peger på, at børn og forældre i vigtige henseender ser ud til at have gavn af SIBS. De danske resultater er positive, som i den norske evaluering, men resultaterne peger på virkninger, der er lidt mindre end i Norge.

Evalueringen peger på en lille positiv virkning på både kommunikationen mellem forældre og barn og barnets trivsel målt ved SDQ-problemscoren. På den baggrund – og med den øvrige viden fra evalueringen in mente – kan vi med forsigtighed sige, at SIBS-kurset ser ud til at være en lovende indsats, der skaber positive virkninger for målgruppens børn og forældre i forhold til deres kommunikation og trivsel.

Der er tale om relativt små virkninger, men det er forventeligt og karakteristisk for tidligt forebyggende indsatser, som SIBS-kurset er et eksempel på.

Resultaterne viser desuden, at der ikke er negative virkninger af at deltage i SIBS-kurset, hverken i forhold til kommunikationen mellem forælder og barn, barnets tilpasning til søskendes handicap eller barnets trivsel.

Fremadrettede perspektiver for SIBS-kurset i danske kommuner

Det er en udbredt erkendelse og vurdering i kommunerne, at der er behov for tilbud om forebyggende støtte til målgruppen af børn og unge fra 8 til 16 år, der har søskende med handicap. Tretten kommuners afprøvning i 2022-2024 og resultaterne fra evalueringen heraf viser, at SIBS-kurset er et relevant tilbud til målgruppen, der skaber lovende og ønskede virkninger for børn og forældre i forhold til kommunikation og trivsel. Herudover viser kommunernes erfaringer, at SIBS-kurserne er relativt enkle at implementere. Det er tilfældet, når man inddrager fagpersoner, der har erfaringer med målgruppen og er motiverede for at arbejde på de måder, der

foreskrives i SIBS-manualen. Endelig har kommunerne erfaret, at der er relativt få omkostninger forbundet med implementeringen af SIBS-kurserne.

Der er på den baggrund gode grunde til, at danske kommuner overvejer at implementere og inkludere SIBS-kurser som et af deres tidligt forebyggende tilbud til målgruppen af børn, der har søskende med handicap, og deres forældre.

Vurderingen understøttes af, at 9 ud af de 13 kommuner, der har afprøvet SIBS i 2022-2024, har besluttet at fortsætte med at tilbyde SIBS-kurser i 2025. Det viser sig også, at andre kommuner allerede er interesserede i SIBS, idet 15 nye kommuner valgte at sende medarbejdere på den SIBS-uddannelse, som Social- og Boligstyrelsens udbød og gennemførte i december 2024.

Evalueringen finder dog også forbehold for den videre udbredelse af SIBS-kurserne til de øvrige 70 danske kommuner. En skriftlig rundspørge til 20 tilfældigt udvalgte af de øvrige 70 kommuner viste, at 6 ud af 8 svarkommuner vurderede, at der er behov for et forebyggende tilbud som SIBS. På spørgsmålet, om de otte kommuner vil overveje at implementere SIBS, gav fem kommuner et positivt svar, men det var kun

én af kommunerne, der vurderede det som meget sandsynligt, at de vil implementere SIBS. De fire øvrige vurderede, at det i mindre grad er sandsynligt på nuværende tidspunkt, når de vurderede SIBS-kurset i forhold til deres lignende tilbud og de prioriteringer, de skal foretage i forhold til deres samlede vifte af tilbud.

Fakta om undersøgelsen

Kvalitative metoder og datakilder

- Interviews med ledere, tovholdere og SIBS-medarbejdere i otte kommuner i 2023 og 2024
- Besøg i otte kommuner i 2023
- To dialogmøder med SBST og alle 13 kommuner.

Kvantitative metoder og datakilder

- Spørgeskema til SIBS-medarbejdere om erfaringer med gennemførelse af SIBS-kurserne
- Spørgeskemaer til børn og forældre før SIBS-kursus samt 3 og 6 måneder efter
- Registreringsskema om omkostninger forbundet med implementering og gennemførelse af SIBS-kurser
- Spørgeskema til 20 tilfældigt udvalgte kommuner vedrørende deres efterspørgsel af SIBS.

Hovedresultater: Kursus støtter søskende til børn med handicap og deres forældre – Evaluering af 13 kommuners afprøvning af det norske kursus SIBS 2022-2024

VIVE/2025

HR_302026